

MERLEGEN

Földi Péter és Csemniczky Zoltán kiállítása elé

...képzelnének el egy kúpot...

...képzelnének el küplakú formákat...

...képzelnének el egy kockát...

...képzelnének el kocka alakú formákat...

...képzelnének el vulkanikus eredetű hegyeket...

...képzelnének el egy falut e vulkanikus eredetű hegyek ölén...

...képzelnének el egy négszögletű szobát... egy műtermet...

...képzelnének el egy vesszőből font falú kalibát meredek hegyoldalon, háziállatok-kalkörülvéve...

*...képzelnének el gömbölyű és szögletes tárgyakat, kerek és mértani vonalú díszítő-
elemekkel, egy évszázados (talán évezredes) civilizáció jeleivel...*

Íme a díszlet, mely ezúttal nem Görögországban vagy Itáliában áll, bár még Európában, mi több, Európának egy szőlőtermő országában, Magyarországon. Földi Péter házáról és magasba kúszó kertjéről beszélek.

A mítosz a természetben terem. Nincsen ebben semmi meglepő. Platon a mítoszt a költészet egyik válfajának tartotta. A mítosz egy művészi elemből (ez a mitológia nyelvi oldala) és egy már adott mitikus elemből vagy mitológémából (a mitológia hordozóanyagából) tevődik össze. (Ilyen mitológémák például a hősök, vagy a róluk szóló történetek.) Kerényi Károly értelmezésében a mítosz az alkotás egyik specifikus nyelve, mely az ideák világáról fest "ideális" képet, miközben a valóságról is tudósít. Teogónia, kozmogónia egyfelől, másfelől: elbeszélés, hőstörténet, mese. "A mitológia is éppúgy lehet korszerű és nem korszerű, mint a zene." - jegyzi meg Kerényi. A mítosz és a mese a feldolgozás finomságában, összetettségében különböznek egymástól; a mese gyakran nem más, mint "anilis fabula", vénasszonyok fecsegése, esetleg naív tündérmese.

Földi néhány kritikusa

festészetét anekdotikus, figuratív festészetként könyveli el. Művészetéről szólván realizmust, neo-primitivizmust emlegetnek, annak forrásait a népművészetben, a naív festészetben, a gyerekrajzokban keresik. Nem vonom kétségbe ezeknek az elemzéseknek a részzigazságát, mégis úgy vélem, hogy Földi festészetét a mítosz felől legcélravezetőbb megközelíteni.

Földi tudatos, művelt művész, aki látja, hogy a teremtett világ romlott - megromlott - nézzük csak emberre vadászó óriásnyulait, vízbe alábukó vadkacskáit, figyeljük alakjainak rettentő tekintetét - Földi, mint minden jó művész, elveszett ártatlanságunkat, a letűnt aranykort keresi. S ez a keresés nem afféle kellemes kirándulás, hanem hosszú, fárasztó bolyongás; Földi Péter, de Csemniczky Zoltán is, jól tudják, nemcsak külső akadályokat kell legyőzniük (mint például a rossz politikai berendezkedés vagy nehéz anyagi viszonyok, életkörülmények), hanem belső démonaikkal is meg kell harcolniuk. Ha figyelmesen megnézzük Csemniczky huzalkonstruccióit, tekergető, megtört drótdarabjait, melyek fittyet hánynak a nehézségi erőnek, s melyek már címükkel is jelzik fenyegető vi-

lágukat (Harcos, Kegyosztó, Auto-Freud-mobil, stb.), ha szemügyre vesszük Földi képein az űrben száguldó égitesteket, megértjük, hogy a harc rettenetes, itt minden eszköz felhasználható. A mitológia és a művészet közös tér-idejében Földi Péter vadkacskáit éppúgy nap-tojást tojnak, mint az ausztráliai népi mítosz emuja és daruja.

Azok a dichotómiák, amelyek az utóbbi évtizedek művészetét, illetve művészetelméletét uralták, mára sokat veszítettek kizárólagosságukból. Figuratív vagy absztrakt, realista vagy szürrealista, "hard" vagy "soft": a műnek mindenekelőtt jónak, eredetinek kell lennie; minden eszköz felhasználható annak érdekében, hogy a művész korszerű művet hozzon létre. A modernizmus programja aktuálisabb, mint valaha is volt. A kitérők, a zsákutcák neve változhat (szocialista realizmus, posztmodern, stb.), a művészet királyi útja a modernizmus marad.

Napjainkban a művészi kísérletezés egyik fontos területe a jelentésség forrásvidéke. (Ezt a "fogalmat", ha szabad így nevezniük, Jacques Derrida, korunk egyik legjelentősebb filozofusa dolgozta ki.) Egy halmozvalamelyik alkotóelemének megcsontosodott jelen-

tése félrevezető lehet. Ha viszont absztrahálni, elvonatkoztatni tudunk, ha észrevesszük például, hogy a Földi festményein oly fontos szerepet játszó csiga, csigaház tulajdonképpen spirális, vagyis labirintus, az alkotás folyamatának lényegét értjük meg. Hann Ferenc, Földi munkásságának legjobb ismerője világosan látja ezt a problémát, amikor rámutat: "...művészetének bonyolultságát a harmadik, a negyedik olvasat adja, s ez egyben a dekódolhatóság problematikáját is felveti. (A jel és a konkrét forma, a naturális látvány és az absztrakció viszonyáról van itt szó. Hiszen pl. egy kör-forma, ami a >teljes egész<, a Nap, a Föld szimbóluma, a történeten belül egy kenderáztató tavacska.)"

Ha röviden is, de beszélnünk kell még Földi művészetének két, eddig eléggé elhanyagolt aspektusáról. Ez a művészet kivételezett kapcsolatot tart fenn a pszichoanalízissel és a matematikával, illetve számmisztikával (mely szerint például a négyes szám, szemben a hármasal, gyakran baljós tartalmú). Földi legjobb munkái azt sugallják: valami alapvető fenyegetettség, univerzális veszélyállapot ellen

kell állandóan küzdenünk. A teremtésben - a természetben - elfoglalt helyünk vált kérdésessé, emberi méltóságunk van végveszélyben.

A Földi-vásznakat benépesítő állat-archetípusok (pl. az a tizenkét tehén, amely valószínűleg az állatöv tizenkét jegyét szimbolizálja), melyek ismert geometriai formákat alkotnak (általában kör-konstruációellensúlyozza a kép négyzet, illetve téglalap alakját), ugyanakkor a híres középkori és modern állatkönyvekre, bestiáriumokra emlékeztetnek, például az egyik legújabbra, Borges *Képzelt lények könyvére*. Segítségünkre siető, szorongásainkat, halálfélelmünket oldó vad- és házi állatok: milyen emberi gondolat!

Csemniczky Zoltán műveit nem ismerem jól; antropomorf konstruációit, bálványait én is most látom először. Elnézést kérek tehát, hogy ez alkalommal nem tudok róluk érdemükhöz méltón szólni. Ami az első látásra evidensnek tűnik: a két művész szellemi rokonsága. Amint Földi Péter műveit néhány szóval jellemeztem, úgy érzem, hogy az, részben Csemniczky Zoltán konstruációira is érvényes. Művészi elkötelezettségük is hasonló jellegű, mindketten

minden módszerrel próbálják kiaknázni az általuk használt anyag jelentésséggel telített tulajdonságait. (Például a dróthuzal tágas tereket átívelő merevségét, vagy a festék harmadik dimenzióját: vastagságát.), Emberi magatartásukban is sok hasonlóság van: jól érzékelhető peszsimizmusuk ellenére mindketten tanítani, nevelni próbálják a náluk fiatalabbakat. Talán (tudat alatt) tudják, hogy "megváltó" csak közülünk, belőlünk támadhat.

Legalább négyen-ötven vagyunk itt ma este, akik Európának, Magyarországnak abból a sarkából indultunk útnak, ahol a két kiállító művész él. Úgy érzem, e kis csoport nevében, de talán mindnyájunk nevében is mondhatom nekik: művészi mondanivalótokat megértettük, további jó munkát kívánunk!

Nagy Pálnak, a Magyar Műhely szerkesztőjének – eredetileg franciául elhangzott – megnyitó szavai.

(Párizsi Magyar Intézet, 1990. november 29.)